

Nybyggnation gynnar alla inkomstgrupper

Nyproducerade bostäder är ofta dyra och det är också till stor del människor med högre inkomster som flyttar in i dem. Men hur påverkas olika inkomstgrupper av nyproduktion? Kan nybyggda bostäder skapa flyttkedjor som lösgör bostäder även för människor med lägre inkomster? Svaret är ja, enligt en studie som är genomförd av nationalekonomerna Che-Yuan Liang och Gabriella Kindström.

Studien bygger på registerdata från åren 1990-2017. Forskarna delade in befolkningen i olika grupper beroende på inkomstnivå och fann att 60 procent av de nyproducerade bostäderna befolkades av människor som hörde till den rikare halvan av befolkningen.

Resultaten visar dock att det vänder ganska snart i flyttkedjan som följer av att ett hushåll flyttar in i en nyproducerad bostad. I flyttrundorna som följer är det människor med en inkomstnivå

som är lägre än den nationella medianinkomsten som står för en majoritet av inflyttningarna. Detta får Che-Yuan Liang, lektor i nationalekonomi, och Gabriella Kindström, doktorand i nationalekonomi, att dra slutsatsen att nya bostäder leder till starka flyttkedjor som även gynnar inkomstsvaga grupper.

– Våra resultat visar att nyttan av nya bostäder är jämnt fördelad mellan invånare från olika inkomstgrupper. Även om det i första hand

är människor med höga inkomster som får tillgång till nybyggda bostäder, skapar dessa bostäder ringar på vattnet och förbättrar indirekt boendalternativen för människor med låga inkomster, säger Che-Yuan Liang.

En av förklaringarna är att människor med lägre inkomster flyttar oftare än människor med högre inkomster, vilket innebär att de oftare deltar i flyttkedjor och drar nytta av vakanser som skapas av nya bostäder. ●

Hyreskontrakt ledde till minskad sysselsättning och lägre arbetsinkomst

Ett av syftena med det svenska systemet med bruksvärdeshyror är att motverka ekonomisk segregation. En ny studie finner dock att ett hyreskontrakt bidrar till lägre inkomst och lägre deltagande på arbetsmarknaden.

Studien utgår från ett bostads-lotteri som genomfördes i Stockholm mellan 2003 och 2013. Lotteriet skulle bidra till en ökad social blandning genom att även grupper som annars var exkluderade från bostäderna på grund av långa kötider skulle kunna få ett hyreskontrakt.

Totalt var det 638 lägenheter som förmedlades via bostadslotteriet. För att accepteras som hyresgäst var deltagarna i lotteriet tvungna att ha en fast inkomst och en bruttoinkomst på minst tre årshyror. Studien omfattar över 4 000 deltagare och publicerades nyligen i den ansedda tidskriften *Journal of Public Economics*. Forskarna har följt deltagarnas löneutveckling, utbildning och situation på arbetsmarknaden och undersökt hur det gick för gruppen som fick ett hyreskontrakt via lotteriet i relation till dem som inte fick det.

– Vi ville studera beteendeeffekter för individer som erhåller ett hyreskontrakt med så kallad bruksvärdeshyra, det vill säga en hyra som i de flesta fall bestäms genom årliga förhandlingar mellan hyresvärd och hyresgästförening och inte av marknaden, berättar Cecilia Enström Öst, forskare i nationalekonomi vid IBF.

Hon har genomfört studien tillsammans med Per Johansson, som är professor vid statistiska institutionen. I sina analyser fann de att deltagarna som fick ett hyreskontrakt via lotteriet minskade sina inkomster med 13 till 20 procent jämfört med dem som inte fick ett hyreskontrakt. Även sysselsättningsgraden minskade med 8 till 13 procent jämfört med dem som inte fick ett hyreskontrakt. Effekten var större för kvinnor än för män.

Effekten kan till viss del förklaras av att en erhållen lägenhet med bruksvärdeshyra också tenderar att öka sannolikheten att påbörja högre utbildning. Detta beror enligt forskarna på att få en lägenhet med bruksvärdeshyra i ett attraktivt område kan jämföras med att få ett kapitaltillskott (som en lotterivinst) som gör det möjligt att gå ner i arbetstid och till exempel påbörja studier.

– Våra resultat visar att det finns beteendeeffekter av att få ett boende med reglerad hyra. I Sverige är alla individer berättigade till ett hyreskontrakt med bruksvärdeshyra utan någon behovsprövning och ingen skillnad görs mellan nya och befintliga hyresgäster. Det svenska hyressystemet kan därför i viss utsträckning betraktas som ett generellt bostadsstöd, säger Cecilia Enström Öst. ●

5 miljoner kronor till projekt som ska hjälpa våldsutsatta kvinnor

Freddie Lymeus, forskare i miljöpsykologi vid IBF, har beviljats 5 miljoner kronor i anslagsmedel från Forte för projektet ”Kraft att gå vidare: En intervention för att stärka kvinnor utsatta för våld i nära relationer”.

Det nya projektet fokuserar på att hjälpa kvinnor som är utsatta för våld i nära relationer – ett brott där bostaden är den vanligaste brottsplatsen. – Kvinnor som lämnar våldsamma relationer är ofta långvarigt påverkade. Våldet berövar drabbade deras grundläggande trygghet och handlingsfrihet samt bryter ner sociala nätverk och psykiska och kroppsliga förmågor. Många behöver också flytta till annan ort, tillfälligt eller permanent. Det innebär att separationen från en våldsam partner kan medföra att de måste lämna hemorten, familj och vänner, betydelsefulla och välkända platser. Istället hamnar man ensam och ofta tämligen nedbruten i en ny stad. Att bygga ny platskännet, nytt socialt nätverk och återuppta fritidsaktiviteter under de förutsättningarna är troligen mycket utmanande för många, säger Freddie Lymeus. ●

har ordet Prefekten

Häromdagen var min kollega Zohreh Khoban och jag inbjudna att tala i en av landets många fullmäktigesalar. Det var Uppsala kommun som arrangerade ett frukostseminarium på temat medborgardialoger och deltagande i samhällsplaneringen. Stadsbyggande har under senare år blivit en het fråga i kommunen – inte minst till följd av det så kallade Uppsalapaketet, ett gigantiskt infrastrukturprojekt där ett avtal slutits mellan kommunen, staten och regionen. Paketet omfattar nya järnvägsspår mellan Uppsala och Stockholm, tusentals nya bostäder, en ny station samt en omdebatterad spårväg i staden. För att få bättre beslutsunderlag och för att underlätta genomförandet av redan fattade beslut vill kommunen ha dialoger med medborgarna redan från tidiga skeden i processen.

IBF är ett forskningsinstitut som har till uppgift att vara samhällsnyttigt och samhällsrelevant. Vår forskning ska bidra till bättre informerade beslut och strategier rörande boende och städer. Vår modell för att fullgöra uppdraget vilar på många ben. Ett av dessa ben handlar om mångvetenskap och om möten mellan olika discipliner och vetenskapliga traditioner. En nyttig samhällsvetenskap är mångsidig, inte ensidig. Den tillhandahåller olika perspektiv, fokuserar på olika aspekter och effekter, och värderar dem utifrån olika normer och principer.

Nyttan av en sådan mångsidighet ligger inte självklart i att den gör tillvaron för beslutsfattare enklare. Tvärtom.

Nyttan är snarare att, genom systematisk och transparent tillämpning av olika samhällsvetenskapliga teorier och metoder, kasta ett klargörande ljus över frågor som olika samhällsgrupper och aktörer finner angelägna. Den mångsidiga forskningen eftersträvar heller inte samstämmighet. Den utgår från att bra samhällsvetare förmår att föra konstruktiva dialoger på tvärs metodologiska och teoretiska specialiteter till gagn för både forskningens kvalitet och relevans.

Vid seminariet i Uppsala kommuns fullmäktigesal presenterade vi som för dagen var företrädare för IBF olika typer av forskning om deltagande i samhällsplaneringen. Utifrån olika utgångspunkter pekade vi på att det finns olika typer av fallgropar och risker, samtidigt som olika innovativa modeller och designer för nya former av deltagande och representation presenterades.

I det efterföljande minglet var samtalen mellan kommunpolitiker, tjänstemän och forskare engagerade, intensiva och intressanta. Våra forskarröster var inte samstämmiga, inte ens särskilt samordnade. Inte desto mindre: Jag tror det var en bra dag för ett institut som gör anspråk på att vara relevant och samhällsnyttigt. ●

Nils Hertting, prefekt vid IBF

Ny bok med rätten till bostad i fokus

Rätten till bostad är fastslagen i den svenska grundlagen. Men vad betyder rätten till bostad? Tolkningarna skiljer sig åt – är det ens en rätt som medborgarna kan utkräva av samhället? I tider av bostadsbrist och en ökande hemlöshet är frågorna viktiga att reda ut. IBF:s forskare Bo Bengtsson, Markus Holdo och Emma Holmqvist är redaktörer för en ny antologi som reder ut begreppen, pekar på problemen och kommer med förslag på lösningar.

Allas rätt till bostad. Marknadens begränsningar och samhällets ansvar är en omfattande antologi som tar sin utgångspunkt i bostaden som en mänsklig rättighet. Antologin består av 23 fristående kapitel, och de 28 författarna representerar tio olika universitet och högskolor:

– **Syftet med boken** är att bredda både den politiska och akademiska debatten kring frågan om bostaden som rättighet. Det är viktigt att föra en debatt om vilken roll marknaden har och vilka specifika begränsningar den har. Man måste även fråga sig var samhällets ansvar kommer in och vilka aktörer som är inblandade, säger Emma Holmqvist, forskare i kulturgeografi vid IBF och en av redaktörerna och initiativtagarna till antologin.

Antologin behandlar en lång rad olika frågor av betydelse för rätten till bostad. Ett par kapitel handlar om bostadspolitiska verktyg som bostadsbidraget och hur det skulle kunna vässas. Andra kapitel

handlar om marknadens roll, även ur ett historiskt perspektiv. Sista delen av boken handlar om demokratiska aspekter av bostadspolitiken. Bland annat frågar sig IBF:s forskare i statsvetenskap Markus Holdo vilka demokratiska problem som uppstår när marknaden får ansvara för bostadsfördelningen.

– Om alla ser till sin egen vinning utan etiska hänsyn leder detta till vidgade klyftor och segregation, vilket i sin tur undergräver den politiska jämlikheten, säger Markus Holdo.

Att klyftorna ökar är tydligt även för Emma Holmqvist, som också ser allt större utmaningar med bostadsförsörjningen för svagare grupper. I takt med att bostadsbristen ökar, ökar också hemlösheten och antalet människor som inte kan finna en permanent bostad. Emma Holmqvist lyfter i sitt kapitel upp kritik mot att kommunerna gör skillnad på olika typer av hemlöshet. Hon menar att kommunerna borde fokusera på att någon är hemlös, eftersom att all hemlöshet – oavsett om den

beror på strukturella orsaker, för låg inkomst eller social problematik – innebär att rätten till bostad inte är tillgodosedd.

– **Om du får hjälp** eller inte handlar i slutändan om i vilken kommun du bor och varför du är hemlös. Det här är ett stort hål i vårt sociala skyddsnät. Synen på vem som är i behov av bostad förändras och tajtas till av kommunerna över tid. Att vara hemlös behöver inte betyda att man bor på gatan – det handlar till stor del om invånare som inte lyckas få ett eget bostadskontrakt och som tvingas flytta runt på olika korttidskontrakt, säger Emma Holmqvist.

Boken landar i att rätten till bostad måste värnas på ett bättre sätt – både på det politiska och akademiska planet.
– Den snäva syn som präglat bostadspolitiken och den mediala debatten speglar inte den mångfald av perspektiv som finns inom forskningen, säger Bo Bengtsson, seniorprofessor i statskunskap vid IBF. ●

Lars Trägårdh till IBF

I samarbete med Länsförsäkringars forskningsfond flyttar nu Lars Trägårdh och hans mångåriga projekt om tillit, trygghet och lokalsamhälle till IBF. Förhoppningen är att IBF ska kunna vara med och utveckla denna forskning.

Gör man rätt i att lita på andra människor även om man inte känner dem så väl? Hur mycket litar du på dina grannar? Dessa och andra frågor ligger till grund för den forskning om lokalsamhälletillit som leds av Lars Trägårdh, professor i historia, och som har utvecklats vid Marie Cederschiöld högskola i projektet "Tillitens geografi".

Till grund för studien ligger en befolkningsundersökning som Statistiska centralbyrån (SCB) har utfört med invånare i ett stort antal kommuner vid tre olika tillfällen. Denna återkommande kvantitativa enkätundersökning, kompletterad med etnografiska fördjupningsstudier i ett antal mindre lokalsamhällen, är en studie av tillits- och trygghetsfrågor på stadsdels- och kommunnivå i Sverige.

IBF har sedan tidigare ett strategiskt partnerskapsavtal om samverkan med Länsförsäkringars forskningsfond, som också är huvudfinansierare för Lars Trägårdhs forskning kring tillit och trygghet. Tillsammans med Länsförsäkringars forskningsfond bedriver IBF redan utvecklingen

av en "Boendebarmeter". Som ett fortsatt led i det samarbetet flyttar nu Lars Trägårdh över till IBF. Förhoppningen är att kunna utveckla denna forskning rörande tillit med fokus på grannskap och bostadsområden.

– Det är verkligen jättespännande att Lars och hans forskning om tillit och trygghet i svenska kommuner och grannskap nu knyts till IBF. Jag tror att det kommer gagna både forskningen som redan drivs vid IBF och det arbete med en återkommande barometer om trygghets- och tillitsfrågor som Lars sedan länge drivit. Dessutom är det förstås roligt att Länsförsäkringar vill fortsätta och utveckla den samverkan som sedan några år finns med IBF. Jag tar det som ett gott betyg på vår förmåga att förena hög forskningskvalitet med samhällsrelevans, säger Nils Hertting, prefekt vid IBF. ●

Lars Trägårdh, professor i historia.

Forskarskola ska hitta nya vägar för klimatomställning

Sverige måste öka takten på klimatomställningen för att uppnå målen i Agenda 2030. För att klara detta måste samhälls- och transportplaneringen ställas om. Tillsammans med flera andra lärosäten är IBF med i den stora satsningen "Transformering i planeringens gränssnitt" som inriktas på praktisk forskning inom dessa områden.

"Transformering i planeringens gränssnitt" är en forskarskola som satsar på att utbilda en ny generation forskare för att utveckla och genomdriva ambitiösa initiativ för klimatomställning. Forskningsarbetet kommer att inriktas på praktisk och handlingsorienterad forskning som bidrar till att utmana existerande arbetssätt i nära samarbete med nyckelaktörer inom svensk stadsutveckling och transportplanering. Satsningen är ett brett samarbete mellan flera universitet och högskolor och andra myndigheter. Förutom IBF deltar även KTH, Södertörns högskola och

Statens väg och transportforskningsinstitut (VTI). Projektet är i sin uppstartsfas och just nu håller IBF på att anställa två postdoktorer som ska arbeta i projektet utifrån ett samhällsvetenskapligt perspektiv. – Det här är en nydanande typ av forskarutbildning i samarbete med olika delar av samhället som är centrala för klimatomställningen. Det ska bli roligt och spännande att få postdoktorer till IBF som ska forska på de här temana, säger Kristina Boréus, professor i statskunskap vid IBF, som ansvarar för rekryteringen. ●

PUBLIKATIONER

Vilka människor skulle helst vilja flytta till Sverige om de gavs möjligheten?

Den internationella migrationen ökar stadigt i världen. På hundra år har Sverige gått från att vara ett mottagarland till att vara ett utvandringsland till att vara ett mottagarland för migration. En ny rapport som har getts ut av Delegationen för migrationsstudier (DELMi) visar att 10 miljoner människor från låg- och medelinkomstländer skulle vilja flytta till Sverige om de fick möjlighet.

Migrationsflöden beror på många olika orsaker och är ofta svåra att förutspå. Ett av de största migrationsflödena i världen utgörs av människor som flyttar från låg- och medelinkomstländer till höginkomstländer som Sverige och andra EU-länder. Den nya rapporten analyserar dock inte de pågående migrationsströmmarna, utan studerar istället vilken önskan som finns hos människor i olika delar av världen att flytta till ett annat land. Kunskapen kan vara viktig pusselbit för att förutspå framtida migrationstrender och på så vis säkerställa ett säkert och ordnat mottagande i destinationsländerna.

Bakom rapporten står Oscar Erixson, forskare i nationalekonomi vid IBF, tillsammans med kollegorna Mikael Elinder vid nationalekonomiska institutionen och Olle Hammar vid Institutet för Näringslivsforskning.

Studien baseras på data från den årliga Gallup World Poll, som är en global intervjuundersökning som omfattar 160 länder och är representativ för 99 % av världens vuxna befolkning. I undersökningen ingår frågor om människors åsikter, tankar, levnadsvillkoren och beteenden. Den fråga som rapporten utgår från är "Om du hade möjlighet, skulle du vilja flytta till ett annat land permanent eller skulle du föredra att bo kvar här?"

De intervjupersoner som svarade att de skulle vilja flytta

permanent till ett annat land fick även följdfrågan om vilket land de skulle vilja flytta till. I rapporten har forskarna använt dessa svar tillsammans med befolkningsstatistik från Världsbanken (2021) för att studera hur många och vilka som önskar emigrera till EU och Sverige, samt vad som kännetecknar dessa individer.

– Våra beräkningar visar att 10 miljoner människor från låg- och medelinkomstländer skulle vilja flytta till Sverige om de fick möjlighet. Hälften av dessa återfinns i fem länder: Kina, Iran, Turkiet, Irak och Ryssland, säger Oscar Erixson, forskare i nationalekonomi vid IBF.

Bland dem som anger att de gärna skulle vilja flytta från sina hemländer utmärker sig unga, relativt välutbildade män med högre inkomster. De som anger att de gärna kommer till Sverige har en något annorlunda profil – de har oftare familj, lägre inkomster och upplever mer hälsoproblem. Samtidigt är dessa personer oftare stadsbor och i mindre utsträckning religiösa.

Kunskaperna från rapporten bidrar till att lättare identifiera de länder där en plötslig försämring av levnadsvillkoren kan tänkas öka migrationsflödet till Sverige. – Studien kan också ge oss en bättre förståelse för vilka länder vi kan förvänta oss att se ökad migration från om Sverige skulle göra generella lättnader i sin migrationspolitik, säger Oscar Erixson. ●

Mikael Elinder, Oscar Erixson & Olle Hammar (2023) Under ytan: Hur många och vilka vill lämna sina länder för att flytta till EU och Sverige? Delmi Rapport 2023:4.

Forskarporträtt:

”VIKTIGT ATT FORSKNINGEN INTE BARA BELYSER ELÄNDE”

Från bostadsvillkor till energifrågor. Oavsett tema håller sig Susanne Urban till den stora grundfrågan ojämlikhet – hur den uppstår och var lösningarna finns. Nu är hon engagerad i ett nytt Formasfinansierat projekt, där energiproduktion studeras ur ett jämlikhetsperspektiv.

Text: Anna Hedlund

Hur planeras våra bostadsområden, vilka bor sedan där och hur ser deras livsvillkor ut? Det är ett forskningsfokus för Susanne Urban, docent och universitetslektor i bostads- och urbansociologi på IBF. Hon har länge intresserat sig för hur städer hänger ihop, hur de planeras och utvecklas och hur olika lokala förhållanden, grannskapseffekter, påverkar människors liv.

Susanne Urban växte själv upp i Stockholmsförorten Alby i Norra Botkyrka och blev tidigt intresserad av hur tidningarna rapporterade om bostadsområdet och livet där. Det ledde till att hon började plugga på samhällsplanerlinjen. – Jag tänkte att de negativa skrivierna om bostadsområdet borde göra att folk som bor där vill göra revansch, och i min magisteruppsats undersökte jag sedan om folk i utsatta bostadsområden skaffade sig högre utbildning för att kompensera. Och det fick jag visst stöd för då och kunde även bekräfta när jag undersökte det vidare efter min forskartutbildning, säger Susanne Urban.

Fokus har bland annat legat på att undersöka hur bostadsområden är planerade och strukturella orsaker som gör att människor med sämre resurser hamnar i vissa områden. Hon har också undersökt bostadsområdets effekter på människors inkomst och utbildning. – Men ju längre jag håller på, desto svårare är det att veta vad som är

hönan och vad som är ägget. Det är så otroligt komplext. Man hamnar lätt i cirkelresonemang och det är svårt att isolera effekterna av själva bostadsområdet.

I grunden handlar det för henne om att belysa orättvisor. Att helt enkelt ta reda på varför vissa har det bättre och andra sämre.

– Jag har alltid varit engagerad i den typen av frågor. Förut jobbade jag mycket med vad det är som gör att personer som invandrat får sämre villkor i samhället. Men det är viktigt att forskningen inte bara belyser elände. Visst, det finns diskriminering och ojämlikhet. Men vad kan vi hitta för lösningar och var finns de positiva processerna? Vi kan inte bara visa problemen, utan vi behöver också hitta möjliga vägar att förbättra samhället, säger hon.

På senare tid har Susanne Urban skiftat forskningsfokus till miljö- och klimatfrågor ur ett jämlikhetsperspektiv. En aktuell association är förstas de stigande elpriserna och hur olika de drabbar beroende på var man bor, och i ett nystartat projekt undersöker Susanne Urban tillsammans med sina kollegor, hur man kan producera energi på ett rättvisare sätt. I dag kan den som har ekonomiska resurser få skattesubventioner för att investera i sina egna privata solpaneler för sin elförsörjning. För andra kan så kallade energigemenskaper, där en grupp går ihop och delar solpaneler och el, vara ett sätt

Susanne Urban, docent och universitetslektor i sociologi.

Men även energi är en komplicerad fråga utan självklara lösningar. – Om alla får billigare el kanske incitamenten att spara energi minskar, det vill säga att elförbrukningen riskerar att inte minska i den omfattning som krävs. Samtidigt kan man även fråga sig om det är de fattigaste som via skattsedeln ska betala för att de rikaste ska få bidrag för att kunna bli mer energieffektiva?

Att ta ett nytt temamässigt kliv i sin forskning har både blivit en välbehövlig vitamininjektion för Susanne Urban, och en viktig insikt om vad som intresserar henne i grunden.

– Jag har just börjat läsa på om eldistributionssystem och ju mer jag håller på märker jag att jag bli intresserad av hur man kan skapa gemenskaper utan att det blir exkluderande. Så även om jag byter tema så finns grundfrågeställningarna kvar, säger hon och fortsätter:

– Det är bra för min hjärna och min utveckling att byta tema så att jag inte fastnar i gamla tankespar; även om jag återanvänder en del insikter från tidigare forskning. ●

Avs: Institutet för bostads- och urbanforskning, Uppsala universitet, Box 514, 751 20 Uppsala

Bostadsmötet

TEMA: Boendet i tider av kris

Uppsala 18 –19 oktober | Universitetshuset

Mer information och anmälan finns på www.ibf.uu.se/bostadsmotet

UPPSALA
UNIVERSITET

- Redaktör: Ulrika Wahlberg ulrika.wahlberg@ibf.uu.se
- Foto: Mikael Wallerstedt, Mostphotos m.fl.
- Tryck: Åtta.45 Tryckeri

Distribueras i tryckt version till över 500 företag, myndigheter och organisationer. Kontakta redaktören för gratis prenumeration. Nedladdningsbar i digital form via www.ibf.uu.se. Där finns även mer information om IBF:s forskning.